

Trivent Libri

© The Authors (2018)

Available online at <http://trivent-publishing.eu/>

Correspondență de front în Primul Război Mondial. Valori etice și morale

Wartime Correspondence in the First World War. Ethical and Moral Values

Florica Faur

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, Arad

lia37_faur@yahoo.fr

Abstract

Literature has multiple faces, and correspondence, as a manner of preservation of memory, is all the more valuable. Front-line letters or diaries from the Great War, written by young Romanian enlistees in the Austro-Hungarian Army, from the Mureș valley, Arad county, are samples of preserved ethical and moral values.

Keywords: front-line letters; Great War; values ethical and moral.

Corespondență de front în Primul Război Mondial. Valori etice și morale

Florica Faur

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Regimentul din Arad în slujba Împăratului

Corespondența de front dintre soldați și familiile lor este o pagină importantă în istoria poporului român și reprezintă fără dubii realitatea tristă a acelor vremuri. Ardealul anilor 1914-1918 aparținea Imperiului Austro-Ungar, iar Regimentul 33 Infanterie din Cetatea Aradului a fost trimis în 1915 pe frontul de est, cu Rusia, în Galiția. Acest regiment datează încă din 1741, sub conducerea împărătesei Maria-Teresia. În 15 iunie 1915 moare pe front chiar comandantul IR33, Dimitrie Burdea, care-și doarme somnul de veci la Cimitirul Eternitatea din Arad.

Cărțile poștale, destul de rare, din Primul Război Mondial, oferă o imagine a soldatului, de regulă tânăr, și a familiei sale, de obicei din mediul rural, dar și urban. Se poate vedea nivelul de instruire și atitudinea pe care o are asupra războiului sau a relației cu ceilalți soldați și cu superiorii, sentimentele pe care le exprimă, atât cât e posibil, în cazul cărților poștale. Arhiva Națională a României găzduiește scrisori și documente de pe mai multe fronturi din perioada amintită, subiectul de față însă este singular, soldatul ale cărui scrisori sunt cercetate a făcut parte din Regimentul 33, Cetatea Aradului, cunoscut ca IR 33, și nu apar în nicio arhivă.

Războiul în afara măștilor

Cuvintele exprimate de pe front sunt dincolo de măști, dincolo de replici patriotarde. Cenzura nu poate înlătura mesajele de dor, de iubire sau de teamă că până la următoarea scrisoare expeditorul poate fi ucis. Puțini sunt cei care se aruncă în luptă doar de plăcerea de a lupta. Cercetată la o sută de ani, istoria nu mai seamănă cu cea de atunci. Se poate pune întrebarea retorică: ce cuvânt aveau în 1914 cei 60% de analfabeți din cei 80% de țărani, care formau populația țării? Visau ei toți cu ardoare la idealul național? Sunt întrebări ale căror răspunsuri se explică prin mărturiile soldaților-țărani pe care nu le-a cerut nimeni și care au stat rătăcite prin sertare, cufere zeci de ani, timp în care s-au tras concluzii, s-au adus argumente și s-au dat verdicte.

Vestea uciderii arhiducelui austriac Franz Ferdinand și a ducesei Sophia Albina, în 28 iunie (15 iunie, după vechiul calendar) 1914, s-a aflat pe prima pagină a ziarelor din întreaga lume, iar urmările au fost devastatoare pentru tinerii care urmau să plece pe front. Istoria trăită de fiecare soldat în parte compune istoria celor mai bine de o sută de ani ce s-au scurs până astăzi, în anul Centenarului. De la distanță se poate vedea mai bine contextul unui război în care imperiile abia mai rezistau, iar dorința de libertate a popoarelor făcea ca Europa să stea pe un butoi de pulbere. Fiecare învingător își construiește propria istorie, la fel ca și cel învins, potrivit cu propriile frustrări. Anii care au urmat după instaurarea comunismului au schimbat optica asupra Primului Război Mondial. S-au transmis cifre referitoare la numărul de morți și răniți, scrisori de condoleanțe și de felicitare, decorații post-mortem. Nimic din ființa celui înfometat, înfrigurat, însingurat, întristat, din frământările sale de soldat tânăr care până la Războiul cel Mare nu știa să țină în mână decât sapa și coasa.

Hotărârile superiorilor nu s-au bazat pe convingerile viitorilor soldați și ele au fost interpretate adesea eronat ca reale forme de patriotism. Curățenia morală a multora reiese din scrisori, iar

credința era în familie, în Dumnezeu și în bătrânul împărat Franz Josef, pentru cei din Ardeal. Paradoxul situației românilor din Ardeal și al celor din Oltenia este că fiecare lupta pentru împăratul sau regele său, care nu este același.

Soldatul Alexandru de pe Valea Mureșului - înrolat în armata Imperiului

Gârna Alexandru, cu nume maghiarizat Gerna Alexander (Sandor), este un tânăr născut în secolul al IX-lea în localitatea Roșia-Nouă, jud. Arad, într-o familie de țărani săraci, neștiutori de carte. După datările cărților poștale trimise de pe front familiei (compusă din : mamă, tată, soră, unchi, mătușă, verișori), între anii 1915-1917, s-a aflat pe frontul din Galiția, Serbia și Italia. Este interesant că acest tânăr care știe să scrie și să citească transmite o formă de afecțiune exprimată în cuvinte cum nu se întâlnește des în rândul familiilor de la țară unde sentimentele nu se exprimă ușor. Copiii nu mărturisesc părinților cât de mult îi iubesc, cât de dor le este, decât într-o situație de distanță și disperare, de maximă sinceritate cu sine. Aproape fiecare scrisoare a soldatului începe cu informațiile vitale: „Și veți afla despre mine kum kă mă aflu viu în pace și sănătos...”¹. Formulele de adresare indică o bună educație și un respect nedisimulat față de toți cei de acasă. Dorul și afecțiunea fac ca unele expresii obișnuite, utilizate la începutul scrisorii să-și dubleze sensul: „Prea mult doriți mei dragi părinți veți ști despre mine că încă mă aflu viu până la facerea cărți”². Pronumele de politețe (D-voastră, D-ta) sunt utilizate des când se adresează părinților. De asemenea, reiese că relațiile interumane devin foarte strânse pe front: „Eu am un zugfüller ca un tată”³, și bucuria este imediat împărtășită părinților. Camaraderia ia locul mamei și al tatălui. Soldatul Gârna Alexandru s-a născut în satul Roșia-Nouă,

¹ Scrisoarea nr. 8 din 7 ianuarie 1916.

² Scrisoarea nr. 14 din 22 martie 1916.

³ Scrisoarea nr. 2, din 30 octombrie 2015.

jud. Arad, unde drumul e același, bătucit de care și căruțe, casele au în continuare geamurile mici și unele acoperite cu paie încă mai dăinuie. Vecinii săi de acum sunt la fel de confuzi când e vorba de a hotărî soarta țării, informația circulă cu greu și niciodată de la prima sursă.

Cărți poștale de pe frontul din Galiția

Cărțile poștale trimise de pe front ilustrau scene din timpul bătăliilor. În unele din cele șaisprezece cărți, soldatul Alexandru prezintă ilustrațiile din spatele textului într-o manieră didactică, pentru a înțelege ai săi ce i se întâmplă. Se remarcă o grijă deosebită pentru amănuntele care compun acest mediu. Redăm mai jos o parte din corespondența de front pe durata celor trei ani:

*Korporal Gerna Alexander
K.u.k. Inf. Reg. N. 33
4. Feldkampagne Feldpost.60*

*Către
Gerna Györgye, Rósa, nr. 66, u.p.Marospetres
Arad.megye, Ungaria*

1. Datumu din 22-lea iulie 1915

Iubiții mei părinți veți afla despre mine kum kă sunt viu și sunt tot pe patul spitalului din Strij. Și mai departe uitați-vă dragii mei părinți pe cipu de pe cartea asta cum un saniteț⁴ de-ai noștri are grijă de un soldat de-al praitului. Îi dă să bea vin din culaci⁵ pentru că acela e pușkat la okiu stâng în cap și îi amețit de kap. Voi dragii mei părinți, mie mi-e tare dor de D-voastră. Sunt numai singur aici între pereți. Am mai

⁴ sanitar (n.n.).

⁵ ploscă (n.n.).

căpătat un prețin român din Bucovina și tare bine mi-au părut de el.

2. *Datumu din 30 oktober 1915*

Dragii mei dulci părinți,

Veți afla despre mine kum kă mă aflu viu și sănătos până acum. Și veți ști kum kă nu mi-s în fok. Noi am venit la Serbia într-un oraș și eu v-am scris astă karte aici. Și pe cipu aesta arată kum pușcă ai noștri pe ruși.

*Vă salut, Dragii mei dulci părinți
Amin*

3. *Dată din Galiția în 31 oktober 1915*

*Dulcii mele mame Iakob Russalina lui Gyorgye
Dulcea mea mamă*

Iată vei afla despre mine kum kă eu mă aflu viu în pace și sănătos. Și să ști maică dragă kă ku astă karte am ajuns la 4 am trimes cu cipuri. Și fără cipuri nu știu câte. Și acelea care mi le-ai trimes Dta. (indescifrabil) nu le-am primit. Mamă dragă trăbă kă aveți un kil de kărți trimese de mine. Vă rog nu le prăpădiți și îmi trimeteți căci câte aveți acum eu de la Dvoastră în 4 luni am 6 cărți. Și una de la Popa Aron. Măicuță dragă nu plânge după mine că dacă îmi ajută Dzeu iar vin acasă.

Te salut măicuță dragă

4. *Karte scrisă în Sfântă ziua de Krăciun, 7 ianuar 1916 și în 25 decembrie 1915*

Iubiții mei dulci părinți,

Cată să nu vă mai întristați pentru mine. Și veți afla despre mine kum kă mă aflu viu în pace și sănătos până la aceste sărbători sfinte. Și mai departe, eu când am fost în spită m-am gândit să mă înscriu iar în Regimentul 33 și m-am înscris. Și din spită din Strij m-au trimes în Stanislau. Și acolo am stat 2 zile. Și m-au trimes în Lemberg și acolo am stat 2 zile. Și aici m-au îmbrăcat în haine sure noi. Și m-au trimes din Lemberg în Bradi cu mașina. Și de aici am mai mers 3 zile pe jos până la Trup. Divizion. Și de aici m-au trimes la Regimentul 33, kanțelare. Și aici nu m-au găsit scris și m-au trimes 'napoi la Divizion. Și aici sunt de 3 zile. Și am mâncat în ziua de Krăciun dimineața un pic de cafă la honvezi⁶ un blid de carne și mazere cu oțet.

Vă salut

5. *Galiția în 20-lea februar 1916*

Iubiții mei dulci părinți

Iată veți afla despre mine kum kă eu mă aflu viu și sănătos. Și mai departe dragii mei părinți aicea puteți să vedeți cum o patrulă de husari taleni au venit să vadă că unde suntem noi și cum stem. Și ai noștri au început a trage la pușcături după ei. Și pe ei îi vedeți kum fug cu caii. Și eu dulcii mei

⁶ Miliție ungurească. Conf. Lazăr Șăineanu, *Dicționarul universal al limbei române*, ed. a VI-a (București: Editura Scrisul Românesc S.A., 1929).

părinți am primit pocu și tare bun au fost. Eu dragii mei când am primit pocu atunci am făcut Crăciunu.

*Vă las cu bunu Dzeu și aștept răspuns.
Alexandru*

6. *Galiția în 20-lea februar 1916*

Iubiții mei dulci părinți

Iată veți afla despre mine kum că eu mă aflu viu și sănătos. Prin care asemenea cea mai fericită sănătate și voie bună rog pre bunul Dumnezeu să vă dăruiască și Dumneavoastră. Și mai departe dragi mei părinți eu joi 17-lea februar am avut o litră de vin. Și am ieși din șanț afară. Și am strigat mări Ioane și George hai la mine să vă dau vin. Și s-au suit sus. Și au strigat hai la noi. (indescifrabil) Și așa vorbirăm uni cu alți. Și tare vă mulțumesc pentru pak

Al vostru eu Alexandru Gârna

7. *Dată din 7 Nov. 1917*

Iubiții mei părinți și soră,

Iată eu vă trimet cipu aista. Aicea sunt comandanții mei. Acela care e la dreapta pe scaune e Laitnandu⁷ companii, comăndantu. Și acela dea stânga e doctoru care vine cu noi în rang de fendrick⁸. Și ceilalți patru sunt pretini mei, fraibilici⁹. Și eu aș fi între ei dar când l-au făcut am fost beteag de ochi.

⁷ Laitnant (pronunțat Loitnant), era gradul de sublocotenent.

⁸ Fähnrich, în traducere „stegar”, un grad între subofițer și ofițer.

*Aștept răspuns,
Gerna Sandor
Vă las cu bunu D-zeu. Amin*

În loc de concluzie

În vâltoarea luptelor, credința rămâne nestrămutată. Nu se simte nicio revoltă, nici o cerere mai mult decât asumarea destinului: „Vă rog nu mă uitați nici pe mine”.¹⁰

Scrisorile de față reprezintă o șansă oferită pentru a înțelege mai bine contextul războiului și a epocii în care el a avut loc, respectul copiilor față de părinți, valorile etice și morale dobândite în familia ardelinească.

Correspondența invită la interpretarea proprie, mai mult decât o cercetare științifică impersonală. Istoria se scrie în fiecare zi și se interpretează la distanțe de timp, excluzând adesea factorul uman, ființa care visează, plânge, strigă după ajutor sau e victima ignoranței celorlalți. Avem șansa de a ne descoperi adevărata identitate și a ne redirecționa viitorul în anul Centenar, printr-un exercițiu simplu de empatie cu soldatul Alexandru.

Bibliografie

Brendon, Vyvyen. *Primul Război Mondial 1914-1918*. București: ALL, 2018.

Florian, Mirela. *Scrisori de pe front*, Ediția a II-a, revizuită. București: Editura Martor, 2018.

Maria Regina României. *Jurnal de război 1916-1917*. București: Humanitas, 2014.

Șăineanu, Lazăr. *Dicționarul universal al limbei române*, ed. a VI-a. București: „Scrisul Românesc” S.A., 1929.

⁹ Freiwillinger, în traducere „voluntar”. Se remarcă în fotografie prin vestoane cu un singur nasture la guler. Primul e Zugsfuhrer (sergent), iar ceilalți au grad Korporal (caporal).

¹⁰ Scrisoarea nr. 15 din data de 30 iulie 1916.

Consultanți: Bogdan Sorinca, membru-fondator al Asociației de reconstituire militară IR 33 Cetatea Aradului, student la University College London (Facultatea de Arheologie). Bogdan Faur, membru-fondator al Asociației de reconstituire militară IR 33 Cetatea Aradului, student la Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad.

Cărțile poștale provin de la strănepotul lui Gârna Alexandru, Gârna Lazăr, Roșia-Nouă, jud. Arad.